

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
з дисципліни
“ТЕОРІЯ І ТЕХНОЛОГІЯ
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ”
(для бакалаврів)**

МАУП

Київ

ДП «Видавничий дім «Персонал»

2009

Підготовлено кандидатом педагогічних наук, доцентом кафедри соціальної психології та педагогіки *О. В. Барановською*

Затверджено на засіданні кафедри соціальної психології та педагогіки (протокол № 7 від 25.04.08)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Барановська О. В. Методичні матеріали щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Теорія і технологія соціально-педагогічної роботи” (для бакалаврів). — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. — 46 с.

Методичні матеріали містять пояснювальну записку, характеристику основних видів навчальної, навчально-наукової, навчально-аналітичної і практичної самостійної роботи студентів, список літератури.

- © Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2009
- © ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Основним завданням соціальної педагогіки на сучасному етапі є формування у молодой людини активної життєвої позиції, здатності до активної творчості, умінь працювати з різними групами людей, толерантної поведінки, прагнення до самовдосконалення і вдосконалення навколишнього середовища. Перебудова усієї системи освіти, орієнтація на гуманізацію навчально-виховного процесу, розширення сфери соціальної педагогіки вимагають серйозно вирішувати проблеми особистісно орієнтованого навчання, сприяти процесу соціалізації особистості. Реформування суспільства, розгортання нових і модернізація традиційних форм соціального життя, загострення соціальної напруженості в умовах політичної нестабільності та економічної кризи зробили за останні десятиліття особливо актуальним питання про роль і значення соціальних наук, у тому числі – соціальної педагогіки та соціальної роботи, її методологію і технології в системі соціальних інститутів і відносин.

В Україні накопичений достатньо великий досвід реалізації соціальних, психолого-педагогічних, реабілітаційних програм допомоги різним категоріям громадян. У останнє десятиліття інтенсивно розвиваються вітчизняна теорія і практика соціальної роботи, що спирається як на зарубіжні концепції і технології, так і на багаті традиції соціальної і педагогічної думки в нашій країні.

Становлення і розвиток соціальної педагогіки як науки висуває перед ученими цілий комплекс завдань, які можна розділити на три великих групи: теоретичні проблеми соціальної педагогіки, технології соціально-педагогічної роботи і професійну підготовку соціальних педагогів.

Курс “Теорія і технологія соціальної педагогіки” введений для студентів, які вчаться в педагогічній установі, зокрема за фахом “соціальна педагогіка” (для бакалаврів).

Курс має міждисциплінарні зв'язки з іншими дисциплінами: “Вступ у спеціальність”, “Основи соціальної роботи”, “Методика викладання соціальної педагогіки”, “Практикум із соціально-педагогічної роботи” та ін.

Дисципліна “Теорія і технологія соціально-педагогічної роботи” охоплює основні теоретичні питання курсу та базові технології роботи соціального педагога: методи діагностики особистості та її мікросередовища, соціально-педагогічного впливу, соціальної допо-

моги, соціальної профілактики, організаційно-комунікативної роботи соціального педагога; методики соціально-педагогічної роботи в сім'ї, методику культурологічної діяльності, медично-педагогічної оздоровчої діяльності в соціумі, методику роботи щодо соціально-педагогічної підтримки дитячих і молодіжних ініціатив, методику роботи з малозабезпеченими сім'ями, методику соціального планування і управління.

У зв'язку із зазначеними трансформаціями **метою** вивчення дисципліни “Теорія і технологія соціально-педагогічної роботи” є:

- засвоєння студентами основних теоретичних знань із соціальної педагогіки;
- ознайомлення з основними історичними віхами становлення соціальної педагогіки та соціальної роботи;
- забезпечення успішного засвоєння студентами професійних принципів соціального педагога, його етичного кодексу;
- ознайомлення з особливостями технологій соціальної роботи з різними групами населення;
- набуття практичних навичок роботи за допомогою тренінгів тощо.

Основні завдання курсу:

- формування у студентів теоретичних уявлень про соціальну роботу як професійну практичну діяльність і галузь гуманітарного пізнання, її принципи і основні категорії;
- формування цілісного уявлення про чинники і закономірності соціальної життєдіяльності людини; розкриття специфіки технологій соціальної роботи та її гуманістичної спрямованості;
- формування у студентів початкових знань і умінь у сфері соціальної роботи;
- формування початкових практичних навичок з основних напрямів соціальної роботи за допомогою тренінгів.

Навчальна дисципліна передбачає формування основних теоретичних знань розвитку уміння застосовувати на практиці загальні та часткові технології соціальної роботи.

Навчальний процес здійснюється у різних формах: навчальні заняття (лекції, семінари, самостійна робота), контрольні роботи, виконання рефератів, написання наукових робіт, практичні роботи.

При виконанні студентами певних видів робіт, які потребують консультацій, організуються на кафедрі необхідні консультації.

У зв'язку із тим, що у вищих навчальних закладах змінюється система контролю знань студентів (порівняно із загальноосвітньою школою), окрема увага приділяється роз'ясненню студентам основ цього оцінювання та усвідомлення необхідності постійної аудиторної та позааудиторної роботи студентів з метою підвищення власного рейтингу.

Введення модульної системи організації навчального процесу приводить до зростання обсягу самостійної роботи, що робить необхідним навчити студентів самостійно працювати з інформацією, критично її переробляти, тобто основною метою цих рекомендацій є навчити студентів самостійно працювати над обраним курсом.

Всі види самостійної роботи студентів є однією з форм звітності і контролю за набуттям знань.

Важливою формою навчального процесу є виконання студентами самостійної та індивідуальної роботи, цей процес спрямований на поглиблення та закріплення знань із соціальної педагогіки та соціальної роботи, на можливість самостійно провести наукове дослідження теми, навчитися чітко і логічно викладати матеріал цієї теми, обґрунтовувати свої погляди та робити висновки з вивченої теми. Зміст самостійної та індивідуальної роботи над конкретною дисципліною визначається навчальною програмою, методичними матеріалами, завданнями викладача. При виконанні самостійної та індивідуальної роботи слід враховувати такі вимоги, як обсяг, повнота, обґрунтованість, логічність, міру самостійності в судженнях, культура мови.

Самостійна та індивідуальна робота вимагає від студентів сформованості вміння працювати з літературою, іншими джерелами інформації, це один з найважливіших шляхів забезпечення систематичних міцних і ґрунтовних знань студентів.

Для ефективної самостійної роботи студент повинен навчитися:

- знаходити потрібну інформацію, тобто вміти працювати з фондами і каталогами бібліотеки, користуватися Інтернетом;
- працювати з науковим текстом: володіти необхідним комплексом інтелектуальних умінь (виділяти основне, аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати, конкретизувати, шукати аналогії, доводити та спростовувати);
- критично оцінювати прочитане і робити власні висновки;
- творчо переробляти знайдену інформацію;
- проводити дослідницьку і пошукову роботу;
- брати участь у дидактичних та ділових іграх;
- вміти проводити самоатестування та самоконтроль.

Активна і діяльна сутність людини вимагає, щоб студент здобував знання не тільки з книг, а й безпосередньо з життя, з досвіду, шляхом спостережень, що сприяє взаємозв'язку з реальними подіями.

Методичні рекомендації призначені для організації самостійної роботи студентів з курсу “Теорія і технологія соціально-педагогічної роботи”; достатньо повно знайомлять студентів з необхідними розділами соціальної педагогіки, методами і прийомами практичної роботи з різними категоріями клієнтів; містять допоміжні матеріали для самостійної роботи з матеріалом лекцій, теми семінарських занять та опорні матеріали для успішної підготовки студентів, практичні завдання для самостійного та індивідуального опрацювання, теми рефератів та контрольних робіт, перелік рекомендованої літератури, яка може допомогти при виконанні самостійної та індивідуальної роботи.

Курс розрахований на 108 годин. Всі види самостійної роботи студентів є однією з форм звітності і контролю за набуттям знань.

АУДИТОРНА САМОСТІЙНА РОБОТА

Мета аудиторної самостійної роботи — самостійно опрацювати базові і окремі проблемні питання курсу, перевірити якість засвоєння матеріалу лекцій, підручників, посібників, зробити власні узагальнення, поглибити набуті знання. Підготовка студентів до аудиторних занять повинна сприяти:

- ефективному опрацюванню та засвоєнню студентами теоретичних питань соціальної роботи;
- формуванню вмінь і навичок самостійної роботи з різними видами інформації;
- формуванню вмінь використовувати та вдосконалювати набуті знання;
- бути учасником тренінгів, ділових ігор, “круглих столів”, вести діалог, дискусію;
- формуванню соціальної, полікультурної, інформаційної, інтелектуальної, комунікативної компетентності.

САМОСТІЙНА РОБОТА НАД МАТЕРІАЛАМИ ЛЕКЦІЙ

Лекція є основною формою організації навчального процесу у вищій школі. Важливу роль для успішного засвоєння знань відіграє самостійна робота над матеріалом лекцій. Досягнення результатів залежить від врахування викладачами принципів активного

(інтерактивного) навчання, застосування активних форм та методів навчання та залучення студентів до продуктивної роботи з інформацією.

Студент для ефективного засвоєння матеріалу лекції повинен:

- з'ясувати основну мету лекції;
- визначати у конспекті лекції основні її частини;
- виокремлювати основне у закінчених блоках матеріалу;
- ефективно використовувати порівняння, застосовані чи запропоновані лектором;
- зробити правильний узагальнюючий висновок, обов'язково записати його та виділити іншим шрифтом (кольором);
- використовувати різні види шрифтів, кольорів у процесі конспектування;
- навчитися робити окремі постійні скорочення чи стенографічні позначки, користуватися ними при конспектуванні;
- записувати основні опорні фрази для відтворення тексту;
- використовувати у записах наочність, короткі узагальнюючі схеми;
- чітко записати загальний висновок з прослуханого матеріалу;
- записати основні бібліографічні джерела, запропоновані лектором.

Форма звітності: рукописний конспект лекційних матеріалів.

Перевірка та оцінювання конспекту відбувається за такими параметрами:

- правильність виокремлення основного (визначення основних положень лекції);
- логічність викладу інформації в конспекті, а також розвиток кожної окремої думки;
- конспектування основних визначень, “ключових” положень, порядок їх викладу, наявність інформації, що деталізує основні положення;
- правильність застосування схем, цифр, фактологічних положень;
- наявність узагальнюючих висновків у конспекті;
- зрозумілість конспекту у цілому, застосування різних шрифтів, кольорів під час конспектування;
- наявність основних бібліографічних джерел, запропонованих лектором.

СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ

У системі викладання у вищій школі семінар розглядається як необхідна частина блоку “лекція-семінар”, де він використовується як перевірка отриманих знань у праці прослуховування певного циклу лекцій; відпрацювання окремих проблемних чи важливих тем. Але застосування інтерактивних методів навчання робить цю форму теж інтерактивною, а значить — ефективною і цікавою. Розробкою різних підходів до проблеми семінарських занять вивчало багато науковців, зокрема значний внесок у розвиток проблеми зробив В. Є. Римаренко.

Студент повинен навчитися:

- самостійно знаходити необхідний матеріал;
- підбирати матеріал до рефератів чи доповідей;
- знаходити цікаві факти до теми, наочність;
- підготувати презентації з певної теми;
- підготувати дидактичні (ділові) ігри, дискусії, “круглі столи”;
- працювати в команді (групова підготовка до зазначених заходів);
- підготувати виставки вивчених джерел інформації (за можливістю).

Крім розгляду найважливіших і складних питань курсу, семінар дає змогу перевірити глибину засвоєння студентами матеріалу лекцій, підручників, інших навчальних посібників, уміння працювати в команді, стан сформованості ключових компетентностей, вміння вести дискусію, проводити ділові ігри, тренінги; працювати в парах, у групі тощо.

Починаючи підготовку до семінарського заняття, студенти повинні уважно ознайомитися з його планом та навчальною програмою, переглянути конспект лекцій та визначити шляхи підготовки до цієї теми. Якщо запланована групова робота (підготовка до ділової гри чи “круглого столу”), необхідно розподілити роботу між учасниками.

Необхідно також звернутися до конспектів лекцій і підручників, рекомендованої додаткової літератури. До важливих і складних питань теми пропонується вести конспекти відповідей. Плідному засвоєнню навчального матеріалу також сприяє конспектування додаткової літератури, визначення основних категорій і понять.

Окрему увагу необхідно приділити підготовці рефератів чи доповідей з певних питань; пошуку цікавих фактів з теми, наочності; створенню презентацій з певної теми.

Подаємо теми та структуру семінарських занять для студентів, самостійна підготовка до яких повинна узагальнити та систематизувати знання, допомогти у підготовці до підсумкового контролю з предмета, заліку та екзамену. Крім того, отримані знання та практичні навички з курсу “Практикум з соціально-педагогічної роботи” допоможуть у подальшій практичній діяльності.

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Розроблені теми семінарських занять з окремих тем курсу, які необхідні для підготовки до опрацювання теоретичних питань курсу. Для семінарських занять теми для опрацювання можуть вибиратися залежно від потреб та складності засвоєння матеріалу. Нами розроблено 22 теми семінарських занять, кожне з яких за необхідністю можна ділити на два чи більше занять або ж скорочувати.

Змістовий модуль I. Теоретичні засади соціально-педагогічної роботи

Тема 1. Соціальна педагогіка та соціальна робота як наука, галузь практичної діяльності та навчальна дисципліна

1. Методи, завдання та функції соціальної педагогіки та соціальної роботи.
2. Визначення поняття соціальна педагогіка та соціальна робота.
3. Принципи та методи соціальної педагогіки та соціальної роботи.
4. Об'єкт, предмет і завдання соціальної роботи.
5. Основні поняття і категорії соціальної роботи.
6. Соціальна педагогіка та соціальна робота в структурі соціально-гуманітарних наук.

Література: основна [4; 6–8; 16; 17; 20; 28; 29; 37; 40; 43–45; 48];
додаткова [4–7]

Тема 2. Історія розвитку соціальної роботи та соціальної педагогіки

1. Історія благодійної діяльності в Україні.
2. Сутність понять “милосердя”, “благодійність”.

3. Історичні етапи розвитку соціальної допомоги.
4. Церква як провідний інститут благодійництва.
5. Благодійність у сучасних умовах.
6. Становлення соціальної педагогіки та соціальної роботи за кордоном.
7. Порівняльна характеристика американської та європейської моделей соціальної роботи.

Література: основна [7–8; 12];
додаткова [3–6]

Тема 3. Соціалізація особистості

1. Соціалізація як соціально-педагогічне явище.
2. Історія становлення категорії соціалізація.
3. Основні характеристики процесу соціалізації.
4. Вікові етапи та механізми соціалізації.

Література: основна [6–7; 21; 29];
додаткова [6–7]

Тема 4. Соціальна робота як професійна діяльність

1. Структура професійної діяльності соціального працівника.
2. Цілі, засоби і функції професійної діяльності. Професійна компетентність.
3. Кваліфікаційні рівні і характеристики соціальної роботи як професійної діяльності.
4. Професійні цінності, принципи, методи і уміння.

Література: основна [7; 21; 38–41];
додаткова [1–3]

Тема 5. Мета і функції, зміст і види соціальної роботи

1. Система цільових орієнтацій соціальної роботи.
2. Загальні професійні функції соціальних працівників.
3. Зміст соціальної роботи.
4. Види соціальної роботи.

Література: основна [4; 6–8; 16; 17; 20; 28; 29; 37; 40; 43–45; 48];
додаткова [4–7]

Тема 6. Цінності та етика соціальної роботи

1. Ціннісна позиція соціального працівника.
2. Роль і значення ціннісних орієнтацій у професійній діяльності.
Етична природа ціннісних орієнтацій соціальної роботи.

3. Етичний кодекс соціального працівника.
4. Базові професійні цінності.
5. Ключові поняття соціальної роботи — “добробут”, “соціальне функціонування”.

Література: основна [6–7; 22–24; 27–29; 42];
додаткова [2–5]

Тема 7. Професійні знання, уміння та навички соціальної роботи

1. Система професійних знань у соціальній роботі.
2. Комплексний характер професійних знань.
3. Зміст і рівні професійних знань.
4. Професійні уміння соціальних працівників.
5. Професійні навички соціальних працівників.

Література: основна [6–7; 16; 21–24; 27; 39–40; 42];
додаткова [2–5]

Змістовий модуль II. Технології соціально-педагогічної роботи

Тема 8. Теоретичні засади технології соціально-педагогічної роботи

1. Види технологій соціально-педагогічної роботи.
2. Завдання соціально-педагогічних технологій.
3. Організаційна форма як компонент технологій соціально-педагогічної діяльності.
4. Характеристика груп і видів організаційних форм виховної діяльності.
5. Вимоги до проведення бесіди, диспуту, вікторини, конкурсу, конференцій тощо.

Література: основна [9; 23–24; 46; 49];
додаткова [6; 7]

Тема 9. Технологія психолого-педагогічного консультування

1. Зміст психолого-педагогічного консультування, його функції та види.
2. Види та етапи консультативної роботи.
3. Правила та особливості проведення психолого-педагогічного консультування.
4. Причини, типи та шляхи усунення педагогічних конфліктів.

Література: основна [6; 9; 10; 12; 23; 24; 46; 49];
додаткова [2–3]

Тема 10. Технологія використання ігрових технік у соціально-педагогічній роботі

1. Специфіка ігрової діяльності в системі соціально-педагогічної роботи.
2. Гра як засіб організації повноцінного дозвілля, запобігання асоціальної поведінки дітей і підлітків.
3. Класифікація ігор та технологія ігрової діяльності.
4. Психолого-педагогічні умови організації гри у процесі соціально-педагогічної діяльності.

Література: основна [2; 6; 12; 14; 17; 18; 20; 22]
додаткова [3; 7; 9]

Тема 11. Соціально-педагогічний тренінг

1. Поняття тренінгу, його використання для підготовки практичних робітників.
2. Специфіка проведення тренінгів у підготовці соціально-педагогічних працівників.
3. Основні типи і види тренінгів.
4. Психолого-педагогічні умови організації тренінгів і практикумів.

Література: основна [6; 9; 11; 26; 36; 49];
додаткова [3; 7; 9]

Тема 12. Психолого-педагогічні основи роботи з різними категоріями клієнтів

1. Поняття вікових та індивідуальних особливостей людей.
2. Поняття акцентуації характеру.
3. Тестові методики виявлення характерологічних особливостей та особливостей темпераменту людей.
4. Виявлення здібностей. Тести Айзенка, Люшера.
5. Виявлення різних якостей людини за допомогою тестів.
6. Тестування людей з девіантною поведінкою.
7. Характеристика життєвих сценаріїв людини.

Література: основна [2; 6; 12; 14; 17; 18; 20; 22; 49];
додаткова [3; 7; 9]

Тема 13. Технологія роботи з різними категоріями клієнтів

1. Категорії клієнтів.
2. Мета соціальної роботи з різними категоріями клієнтів.

3. Взаємодоповнення різних форм та методів роботи з клієнтами.
4. Документація у роботі з клієнтами.
5. Індивідуальний підхід у роботі.
6. Групові форми роботи.
7. Тренінги та практикуми з різних напрямів роботи.

Література: основна [2; 6; 12; 14; 17; 18; 20; 22; 49];
додаткова [3; 7; 9]

Тема 14. Технологія соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю з особливими потребами

1. Соціально-педагогічні функції як спосіб оптимізації процесу соціалізації дітей та молоді з особливими потребами.
2. Напрями соціально-педагогічної роботи з дітьми-інвалідами.
3. Мета і завдання патронажу.
4. Технологія роботи з дітьми-сиротами у прийомній сім'ї.
5. Професійні функції соціального педагога при соціальному супроводі прийомної сім'ї.

Література: основна [2; 5; 14–15; 18; 19; 25; 31];
додаткова [2]

Тема 15. Технологія роботи соціального педагога з різними типами сімей

1. Технологія соціально-педагогічної роботи з сім'єю.
2. Особливості виховного впливу сім'ї залежно від її типу та стилю сімейних стосунків на різних етапах розвитку особистості.
3. Характеристика діяльності соціального педагога сімейного типу, фактори ефективності його роботи.
4. Технології соціально-педагогічної допомоги залежно від типів сімей, які її потребують.
5. Техніка соціальної сімейної терапії.
6. Зміст, форми й методи роботи соціальних служб для молоді з молоддю сім'єю.
7. Особливості роботи соціального педагога з різними типами сімей: неповною, багатодітною, асоціальною тощо.

Література: основна [2; 5; 14; 15; 18; 19; 25; 31];
додаткова [2; 3]

Тема 16. Технологія діяльності соціального педагога щодо профілактики адиктивної поведінки дітей та молоді

1. Технологія діяльності соціального працівника щодо профілактики адиктивної поведінки дітей та молоді.
2. Вимоги до професійного використання антинаркотичної пропаганди.
3. Зміст формування позитивної життєстійкості особистості.
4. Профілактика алкоголізму, наркоманії, токсикоманії.
5. Робота соціальних служб для молоді з “дітьми вулиці” та важковиховуваними підлітками.
6. Зміст, методи та форми роботи з дітьми-девіантами в різних типах навчально-виховних закладів.

Література: основна [5; 14–15; 19; 25];
додаткова [8]

Тема 17. Соціально-педагогічна діяльність у закладах освіти

1. Соціально-педагогічна діяльність у дитячих садках.
2. Індивідуальна і колективна соціально-педагогічна діяльність у вищих закладах освіти.
3. Особливості побудови соціально-педагогічної діяльності позашкільних закладів освіти та виховання.
4. Соціально-педагогічна робота в інтернатах, дитячих будинках, виховних колоніях для неповнолітніх.

Література: основна [9; 19; 26; 33; 49];
додаткова [6]

Тема 18. Соціально-педагогічна робота в загальноосвітньому навчальному закладі

1. Мета і завдання соціально-педагогічної роботи в школі та засоби їх реалізації.
2. Соціальна робота школи з сім'єю.
3. Соціальна робота з обдарованою дитиною.
4. Особливості соціально-педагогічної роботи в приватних навчальних закладах.

Література: основна [9; 19; 26; 33; 35; 49]
додаткова [6]

Тема 19. Технологія волонтерського руху

1. Волонтерство в соціально-педагогічній роботі.
2. Напрями і форми навчання волонтерів.

3. Шляхи залучення волонтерів до соціально-педагогічної роботи.
4. Основні види діяльності волонтерів, їх характеристика.
5. Мотивація участі волонтерів у соціально-педагогічній роботі з різними категоріями населення.

Література: основна [10; 12];
додаткова [7; 8]

Тема 20. Технологія соціально-педагогічної роботи з дитячими, юнацькими, молодіжними організаціями України

1. Основні напрями діяльності соціального педагога в дитячих, юнацьких і молодіжних організаціях.
2. Форми виховної роботи в дитячих, юнацьких і молодіжних організаціях.
3. Форми роботи, спрямовані на допомогу молоді у працевлаштуванні.

Література: основна [9; 14; 15; 19; 26; 35; 49];
додаткова [6]

Тема 21. Технологія соціально-педагогічної роботи, спрямованої на творчий розвиток особистості

1. Психолого-педагогічні передумови розвитку творчої особистості.
2. Шляхи виявлення творчо обдарованих людей у колективах.
3. Форми і методи залучення творчо обдарованих людей до творчої діяльності.
4. Функції театрального самодіяльного колективу.
5. Напрями діяльності гуртків.

Література: основна [11; 15; 30];
додаткова [9]

Тема 22. Соціальна робота з людьми, що мають функціональні обмеження та клієнтами зрілого віку

1. Основні напрями та особливості діяльності соціального педагога у роботі з людьми, що мають функціональні обмеження.
2. Основні напрями та особливості діяльності соціального педагога у роботі з клієнтами зрілого віку.
3. Форми і методи залучення цих категорій людей до активної діяльності.

Література: основна [6; 9; 12; 23; 29; 38; 39];
додаткова [4–9]

Підготовка доповідей до семінарських занять

Підготовка доповідей до семінарських занять — важливий аспект ефективного засвоєння матеріалу лекцій, узагальнення опрацьованого матеріалу, підготовки до заліків та екзаменів. Доповіді студент може готувати і самостійно, і працюючи у парі чи групах. Ця робота може відбуватися і у формі виконання та презентації проектної роботи, у якій задіяна певна група студентів.

Розглянемо основні етапи підготовки доповіді з певної теми.

1. *Формулювання мети та завдань виступу.*

Головне — правильно почати доповідь, чітко сформулювавши актуальність, окреслити причину та мету виступу, довести доцільність обговорюваного питання. Доповідач має привернути й утримувати увагу аудиторії, отже треба висловлюватися чітко, логічно, дотримуватися принципів науковості, систематичності, доступності.

2. *Окреслення основних питань з теми.*

Основна частина доповіді повинна починатися з окреслення основних питань, їх короткої характеристики, треба знати необхідну інформацію з теми.

3. *Критичне осмислення інформації та її подача у певному вигляді.*

Студент повинен чітко окреслити коло пошуку, бажано використовувати різні типи джерел інформації:

- бібліотечний фонд;
- бібліографію (каталоги, картотеки бібліотек);
- довідкову літературу (словники, довідники, енциклопедії);
- роботу у мережі Інтернет.

Студенти вивчають відповідні джерела, викладають суть проблеми, наводять докази, пояснення, міркування. Студенти повинні вміти давати визначення основних категорій і понять до визначеної семінарської теми. Слід пояснювати кожен аспект проблеми, підбирати переконливі цифри, факти, цитати, треба обов'язково критично ставитися до отриманої інформації, оцінюючи її актуальність, партійність (деякі джерела мають наукове значення, але несуть ідеологічне навантаження часів минулої епохи). Необхідно виробити власне ставлення до проблеми.

4. *Підготовка наочності з теми (у вигляді схем, малюнків чи презентації).*

Пам'ятаймо, що доповідь без використання наочного показу буде сухою і нецікавою; треба передбачити, яким чином наочність буде де-

монструватись (у контексті доповіді чи слугуватиме фоном протягом доповіді; наочний показ може стати провідною ниткою доповіді, презентації).

5. *Підбір цікавих конкретних фактів чи супроводу у контексті доповіді.*

Фактів має бути достатньо, але не можна перевантажувати ними доповідь, не відволікати від суті.

6. *Обґрунтування висновків.*

Висновки у кінці доповіді — умова обов'язкова.

Вимоги до їх формулювання: висновки мають бути лаконічними; актуальними; висновки повинні підкреслити мету, завдання роботи; відображати основні етапи доповіді; коротко повторити основні визначення; з'ясувати рівень дослідження проблеми у науці, вказати, чи розкрита тема, перспективи її дослідження.

Пам'ятка студенту

Що потрібно для ефективної підготовки виступу за темою?

1. Формулювання мети та завдань виступу.
2. Окреслення основних питань з теми.
3. Пошук необхідної інформації з теми.
4. Критичне осмислення інформації та її подача у певному вигляді.
5. Підготовка наочності з теми (у вигляді схем, малюнків чи презентації).
6. Підбір цікавих конкретних фактів чи супроводу у контексті доповіді.
7. Обґрунтування висновків.
8. Чітке визначення часових меж виступу.

Цікавими та новими формами проведення семінарського заняття є дискусія, ток-шоу та дидактична (ділова) гра. Але їх ефективно проведення залежить від самостійної підготовки студентів окремих питань, а також — організації сценарію їх проведення.

Студенту необхідно знати та засвоїти на практиці *основні правила ведення дискусії:*

1. Говорити за чергою.
2. Не перебивати того, хто говорить.
3. Критикувати ідеї, а не доповідача.
4. Поважати інші думки.
5. Не висміювати товаришів.
6. Не змінювати тему дискусії.
7. Намагатися заохочувати до дискусії інших.

Ток-шоу — порівняно нова, перенесена з телевізійних шоу на навчальний процес, форма роботи, яку ефективно можна використовувати у семінарській роботі.

Робота організовується таким чином:

- Обирають та оголошують тему дискусії.
- Учасники діляться на “запрошених гостей” та “глядачів”, обирають ведучого.
- “Глядачі” ставлять запитання “запрошеним” не більше ніж 1 хв.
- “Запрошені” мають відповідати швидко та конкретно.
- Ведучий має право запитувати або переривати виступаючого через нестачу часу.

Дидактична гра вважається у дидактиці і формою, і методом навчання. Якщо гра триває протягом усього навчального заняття, вона є формою організації навчального процесу. Коли ж вона є лише засобом досягнення певної мети на занятті, це метод навчання. Гра може реалізовуватися і в рамках інших форм організації навчального процесу, наприклад, — семінарського заняття.

Отже, семінарські заняття у різних формах не тільки допомагають кращому засвоєнню матеріалу лекцій, а й вчать по-науковому викладати матеріал, самостійно готуватися до обговорення проблем, формують комунікативні, організаційні, інтелектуальні, інформаційні компетентності, готують до майбутньої роботи над науковою темою.

Практичне заняття

(для самостійної роботи)

Практичне заняття — форма навчання, яка створена для опрацювання практичних тем курсу. У студента формуються вміння і навички, які необхідні для соціально-педагогічної роботи.

Практичні заняття проводяться після прослуховування і опрацювання лекцій та закріплення знань на семінарських заняттях.

Практична робота передбачає різні форми — тестування, моделювання, самостійну роботу з опитувальниками, роботу в парах, практиками, а також ділову гру, під час якої обговорюється проблема та розподіляються ролі.

Запропоновані практичні заняття сприяють формуванню практичних навичок соціальної роботи та самодіагностики за окремими напрямками, які є важливими для професіонала у цій сфері. Зважаючи на практичну спрямованість курсу, практичних годин повинна бути

достатня кількість. Отже, запропоновані теми є орієнтовними і розподіл годин може змінюватися.

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Теми практичних занять повинні бути обов'язково відпрацьовані самостійно, для кожного заняття наведені вправи, тренінги та опитувальники, які допоможуть відпрацювати моделі поведінки в різних ситуаціях, формуватимуть вміння та навички практичної роботи з різними групами населення.

Практичне заняття 1. Соціалізація особистості

Практичне заняття 2. Професійні знання, уміння та навички соціальної роботи

Складіть перелік умінь та навичок, які необхідні працівнику соціальної сфери. Обґрунтуйте кожне з них.

Практичне заняття 3. Права та обов'язки соціального працівника

Рекомендується для самостійного опрацювання у групах.

Вправа “Обстоювання своїх прав: листок досвіду і дискусія”

Члени групи:

- а) пояснюватимуть, що всі люди мають права;
- б) описуватимуть, як обстоювання своїх прав бере гору над переслідуванням;
- в) обговорюватимуть ситуації, в яких вони хотіли б відстояти свої права.

Матеріали: одна копія листка “Мої права” для кожного учасника.

Хід заняття.

Роздайте листки. Прочитайте та обговоріть права (кожне окремо). Наведіть власний приклад того, коли ви намагалися обстоювати свої права. Попросіть членів групи переглянути свій листок досвіду і визначити особисті права, які відстоюють у певній ситуації. Потім заохочуйте інших навести приклади подібних ситуацій із їхнього життя і запропонуйте визначити права, які відстоювали кожного разу.

Обговоріть відповіді.

Чому важко захищати свої права?

Підстави можуть бути такими:

- Друзі можуть обурюватися, коли ти розповідаєш те, чого вони не хочуть слухати.

- Якщо ставати на захист своїх прав у людному місці, то це привертає увагу.
- Якщо ставати на захист прав щодо сексуальних домагань, то це може викликати у представників протилежної статі неприхильне ставлення.
- Якщо ти просиш що-небудь, тобі можуть відповісти “ні”.
- Відстоювання своїх прав може викликати страх.
- Відстоювання своїх прав вимагає багато енергії, а ти можеш зовсім не отримати того, до чого прагнеш.
- Дехто не вважає, що молодь повинна мати ті ж самі права, що й дорослі, бо тоді, ймовірно, не будуть їх слухати.

Листок досвіду “Мої права”. Я маю право:

- поводитись так, аби це “працювало” на мою гідність і самоповагу, без порушення прав інших;
- щоб до мене ставилися з повагою;
- говорити “ні” і не почувати себе винуватим;
- переживати і виражати свої почуття;
- взяти перепочинок і подумати;
- змінити свою думку, передумати;
- просити те, чого я хочу;
- відмовити в допомозі і підтримці;
- звертатися і отримувати інформацію;
- припускатися помилок;
- почуватися добре щодо себе;
- робити менше, ніж я здатний робити.

Яке “право” обстоюється в кожній із наведених нижче ситуацій? Поставте перед кожним судженням відповідний номер (1–12) “права”. Змодельуйте ситуації.

Практичне заняття 4. Цінності і етика соціальної роботи

Напишіть етичний кодекс соціального працівника (на ваш розсуд) — робота у групі.

Практичне заняття 5. Стратегії втручання у соціальній роботі

Вправа потрібна для розуміння ситуацій, коли необхідне приєднання, а коли — втручання.

Вправа “Приєднання чи втручання?”

Вступне слово.

Між приєднанням і втручанням — велика різниця. Коли ви втручаєтесь в якусь справу, це означає, що ви робите це без дозволу. Цим ви дратуєте людей, які вже виконують її.

Інструкція.

Прочитайте ситуації і визначте, в яких випадках особа приєдналася (напишіть “Приєдналася”), а в яких — втрутилася, напишіть (“Втрутилася”).

Ситуації.

1. Сашко у перший день побачив групу дітей, які розмовляли в залі. Він захотів приєднатися до них. Підійшов ляснув одного з них по спині і промовив: “Привіт усім! Дозвольте мені показати вам новий гарний мобільник, який я купив минулого тижня”.
2. Наталка почула повідомлення, що всі, хто цікавиться волейболом, можуть приєднатися до волейбольної команди, попередньо записавшись у вчителя фізкультури. Наталка вирішила тренуватися у волейбольній секції. Після навчання вона підійшла і спитала: “Чи можна записатися до команди, я дуже люблю волейбол і хочу тренуватися?”

Продовжіть ситуації, охарактеризуйте їх.

Узагальнення. Дайте пояснення поняттям “приєднання” і “втручання”. Проаналізуйте кілька ситуацій (на вибір), які ваші рекомендовані дії щодо оптимального реагування на ситуацію.

Практичне заняття 6. Основні характеристики взаємодії в соціальній роботі

Уміння вирішувати проблему охоплює різноманітний спектр умінь. Молоді люди щоденно стикаються зі складними конфліктами, розчаруваннями і широкою гамою інших проблематичних ситуацій. Корисно мати оперативні засоби, щоб використовувати їх для вирішення проблем.

Вправа “Мозковий штурм”

Новаторське мислення і розв’язання проблем можуть пригнічуватися через приниження з боку інших людей. “Мозковий штурм” є порівняно простою стратегією для культивування творчості і розв’язання проблем.

Основні правила “мозкового штурму”:

1. Забороняється критика чи осуд.
2. Заохочуються стихійність і свобода (чим неймовірнішою є ідея, тим краще).
3. Бажаною є кількість, а не якість.
4. Заохочуються комбіновані, витончені та удосконалені ідеї.

Мета: здобути досвід творчого розв'язання проблеми через мозковий штурм; уникати критики.

Час: 30 хвилин.

Хід заняття.

1. Ознайомтесь із поняттям “мозковий штурм”. Нагадайте правила для групи.
2. Відведіть 1 хв для групи на те, щоб назвати всі способи, коли можна застосовувати звичайну річ, наприклад канцелярську скріпку чи склянку. Нехай кожен простежить за кількістю відповідей, а не окремими ідеями.
3. Коли мине 1 хв, запропонуйте групі відзвітувати. Потім наведіть зразок найбільш творчого застосування запропонованих речей.
4. Повторіть цей процес, подаючи проблему для групи. Проведіть “мозковий штурм” щодо її можливих рішень. Призначте того, хто буде записувати всі пропозиції.
5. Виберіть дві-три найбільш правдоподібні ідеї, пропозиції для подальшого обговорення.

Опрацювання результатів роботи:

1. Наскільки важко було уникати критики й осудження?
2. У вирішення яких типів проблем може зробити “мозковий штурм” більший внесок?
3. Яких умов потрібно дотримуватися в межах групи, щоб “мозковий штурм” спрацював?
4. Чи існують такі ситуації, коли мозковий штурм не може бути корисним?

***Узагальнення.** Дайте пояснення поняттю “взаємодія”. Опишіть ситуацію, де необхідна взаємодія людей.*

Практичне заняття 7. Технології індивідуальної соціальної роботи

Для самостійної роботи пропонується відповісти на питання опитувальника Айзенка і зробити висновки, який тип темпераменту; виявити такі риси особистості, як емоційно-вольова стабільність; такі властивості, як нейропсихічна лабільність.

Вправи на виявлення індивідуальних якостей особистості.

Вправа “Лідерство”

Мета: визначити поняття “лідерство” та риси лідера.

Час виконання: 20 хв.

Хід справи.

1. Визначте поняття “лідерство”. Що саме для вас означає це слово?
2. Розгляньте визначення лідерства:

“Лідерство — комплексний процес, завдяки якому людина впливає на інших, щоб виконати доручення, завдання чи досягнути мети, й керує групою людей так, щоб зробити їх більш згуртованими та злагодженими. Людина виконує це шляхом використання атрибутів лідерства (віра, цінності, етика, характер, знання та навички). Лідерство змушує людей бажати досягнути високої мети та завдань”.

Обговорення.

- 1) Які думки у вас викликало це визначення?
 - 2) З чим ви погоджуєтесь, а з чим ні?
 - 3) Що корисного особисто для вас може дати таке трактування?
3. Прочитайте ці слова, слова, що стали основою лідерства.

Шість найважливіших слів: “Я допускаю, що я зробив помилку”.

П'ять найважливіших слів: “Ви гарно зробили цю роботу”.

Чотири найважливіші слова: “Що ви думаєте про...”.

Три найважливіші слова: “Велике вам спасибі”.

Два найважливіші слова: “Будь ласка”.

Одне найважливіше слово: “Ми”.

Найменш важливе слово: “Я”.

Обговорення.

- 1) Які думки у вас викликали ці слова? Чи погоджуєтесь ви з усіма?
 - 2) Які ще слова можна додати?
 - 3) Що корисного особисто для вас є у всіх цих словах?
4. Обговорення.

Чим відрізняється лідер-жінка від лідера-чоловіка? Які особливості жіночого лідерства? Для чого жінкам ставати лідерами? Кому від цього буде користь?

4. Закінчення справи.

З якою метою проводилася ця справа? Чи досягнули ми цієї мети? Що було для вас найважливішим у цій справі? Чому?

Узагальнення. Дайте пояснення поняттю “лідерство”. Опишіть ситуацію, яка вимагає лідера, його функції.

Вправа “Ми схожі”

Мета: зрозуміти, що ми і схожі, і маємо право на відмінність. “Ти схожий на мене, тому що...” “Я відрізняюся від тебе, тому що...”

Практичне заняття 8. Технологія вирішення конфліктів

Пропонується для самостійної роботи відповісти на питання тесту і зробити висновки, який тип реагування в конфлікті у цієї людини.

Опитувальник “Оцінка здатності реагування в конфлікті”

За допомогою адаптованої Н. В. Гришиною методики американського соціального психолога К. Н. Томаса (1973) визначаються типові способи реагування на конфліктні ситуації. Можна виявити, наскільки людина схильна до суперництва і співпраці в групі, наскільки прагне до компромісів, уникає конфліктів або навпаки прагне загострити їх. Для того щоб визначити, до якого способу ви схилиєтеся, потрібно, уважно прочитавши кожний з подвійних висловів а) і б), вибрати те з них, яке більше відповідає тому, як ви звичайно чините.

1.

- а) Іноді я надаю можливість іншим узяти на себе відповідальність за вирішення спірного питання.
- б) Як обговорювати те, в чому ми розходимося, я прагну звернути увагу на те, в чому ми обидва згодні.

2.

- а) Я прагну знайти компромісне рішення.
- б) Я намагаюся залагодити справу з урахуванням всіх інтересів — іншої людини і моїх власних.

3.

- а) Звичайно я наполегливо прагну досягти свого.
- б) Іноді я поступаюся власними інтересами заради інтересів іншої людини.

4.

- а) Я прагну знайти компромісне рішення.
- б) Я прагну не зачепити почуттів іншої людини.

5.

- а) Залагоджуючи спірну ситуацію, я весь час намагаюся заручитися підтримкою іншого.
- б) Я прагну зробити все, щоб уникнути марного напруження.

6.

- а) Я намагаюся уникнути неприємностей для себе.
- б) Я прагну досягти свого.

7.

- а) Я прагну відкласти вирішення спірного питання, щоб з часом вирішити його остаточно.

б) Я вважаю за можливе в чомусь поступитися, щоб досягти іншого.

8.

а) Звичайно, я наполегливо прагну досягти свого.

б) Я насамперед прагну визначити те, в чому полягають усі інтереси, що торкнулися, і спірні питання.

9.

а) Я думаю, що не завжди варто хвилюватися через якісь розбіжності.

б) Я роблю зусилля, щоб досягти свого.

10.

а) Я твердо прагну досягти свого.

б) Я намагаюся знайти компромісне вирішення.

11.

а) Насамперед я прагну визначити те, в чому полягають спільні інтереси, а потім спірні питання.

б) Я прагну заспокоїти іншого і зберегти наші взаємини.

12.

а) Часто я уникаю позицій, які можуть викликати суперечки.

б) Я даю можливість іншому в чомусь залишитися при своїй думці, якщо він також йде назустріч.

13.

а) Я пропоную середню позицію.

б) Я наполягаю, щоб все було зроблено.

14.

а) Я повідомляю іншому власну точку зору і питаю про його думку.

б) Я намагаюся переконати іншого логікою і перевагою моїх поглядів.

15.

а) Я прагну заспокоїти іншого і зберегти наші взаємини.

б) Я прагну зробити все необхідне, щоб уникнути напруження.

16.

а) Я прагну не зачепити почуттів іншого.

б) Я, звичайно, намагаюся переконати іншого в перевагах моєї позиції.

17.

а) Звичайно я наполегливо прагну досягти свого.

б) Я прагну зробити все, щоб уникнути даремного напруження.

18.

а) Якщо це зробить іншого щасливим, я дам йому можливість на-
полягти на своєму.

б) Я дам іншому можливість залишитися при своїй думці, якщо
він йде мені назустріч.

19.

а) Насамперед я намагаюся визначити те, в чому полягають спіль-
ні інтереси, а потім спірні питання.

б) Я прагну відкласти спірні питання, щоб з часом вирішити їх
остаточно.

20.

а) Я намагаюся негайно подолати наші розбіжності.

б) Я прагну знайти якнайкраще поєднання переваг і втрат для нас
обох.

21.

а) Ведучи переговори, прагну бути уважним до іншого.

б) Я завжди схильюся до безпосереднього обговорення пробле-
ми.

22.

а) Я намагаюся знайти позицію по середині між моєю і позицією
іншої людини.

б) Я відстоюю свою позицію.

23.

а) Як правило, я стурбований тим, щоб задовольнити бажання
кожного з нас.

б) Інколи я надаю можливість іншим узяти на себе відповідаль-
ність за вирішення спірного питання.

24.

а) Якщо позиція іншого здається йому дуже важливою, я прагну
піти йому назустріч.

б) Я прагну переконати іншого піти на компроміс

25.

а) Я намагаюся переконати іншого в своїй правоті.

б) Ведучи переговори, я прагну бути уважним до аргументів іншо-
го.

26.

а) Я звичайно пропоную середню позицію.

б) Я майже завжди прагну задовольнити інтереси кожного
з нас.

27.

- а) Часто прагну уникати суперечок.
- б) Якщо це зробить іншу людину щасливою, я дам йому можливість наполягти на своєму.

28.

- а) Звичайно я наполегливо прагну досягати свого.
- б) Залагоджуючи ситуацію, я звичайно прагну знайти підтримку у іншого.

29.

- а) Я пропоную середню позицію.
- б) Думаю, що не завжди варто хвилюватися через існуючі розбіжності.

30.

- а) Я прагну не зачепити почуттів іншого.
- б) Я завжди дотримуюсь такої позиції в суперечці, щоб ми спільно могли досягти успіху.

Ключ до опитувальника:

Суперництво — 3а, 6б, 8а, 9б, 10а, 13б, 14б, 16б, 17а, 22б, 25а, 28а.

Співпраця — 2б, 5а, 8б, 11а, 14а, 19а, 20а, 21б, 23а, 26б, 28б, 30б.

Компроміс — 2а, 4а, 7б, 10б, 12б, 15б, 17б, 19б, 21а, 23а, 27а, 29б.

Уникнення — 1а, 5б, 7а, 9а, 12а, 15б, 17б, 19б, 21а, 23б, 27а, 29б.

Пристосування — 1б, 3б, 4б, 6а, 11б, 15а, 16а, 18а, 24а, 25б, 27б, 30а.

Отримані результати порівнюємо між собою для виявлення найбільш переважної форми соціальної поведінки випробовуваного в ситуації конфлікту, тенденції його відносин з іншими людьми в складних умовах.

Узагальнення. *Обгрунтуйте поняття “конфлікт”. Проаналізуйте кілька ситуацій (на вибір), які ваші рекомендовані дії щодо оптимального реагування на ситуацію.*

Практичне заняття 9. Технології групової соціальної роботи

Вправа для знаходження злагоді в команді

“Вживання на Місяці”

Інструкція.

Ви — члени команди космічного корабля, який мав здійснити посадку біля головної бази з сонячного боку Місяця. Ваш корабель потрапив у аварію і здійснив посадку за 320 км від визначеного місця. Під час аварійної посадки значна частина спорядження зазнала по-

шкоджень і залишилося придатними тільки 15 предметів. Оскільки можливість вижити залежить від того, чи дійдете ви до бази чи ні, вам потрібно буде вибрати тільки найнеобхідніше.

Завдання.

Спочатку кожен із вас самостійно пронумерує предмети за важливістю з метою, щоб команда могла якнайшвидше дійти до бази. Після цього вся ваша команда має домовитися. Необхідно досягнути згоди тільки так, щоб кожен (кожна) учасник (учасниця) погодилися із визначеним групою порядком розташування предметів за важливістю. При цьому не обов'язково має бути повна згода, але ніхто не повинен бути проти. Не можна вирішувати шляхом голосування чи тиску на когось із членів групи. Одна людина від команди має виступити і обґрунтувати ваш вибір. Перелік предметів:

1. Коробка сірників.
2. Харчовий концентрат.
3. 17 метрів нейлонового шнура.
4. Парашутний шовк.
5. Портативний обігрівач.
6. Два пістолети.
7. Ящик сухого молока.
8. Три балони з киснем (кожен 45 кг).
9. Карта зоряного неба.
10. Надувний пліт.
11. Магнітний компас.
12. 22,5 л води.
13. Сигнальні вогні.
14. Аптека першої допомоги.
15. Приймач-передавач на сонячних батареях.

Дискусія.

- Чи всі згодні із запропонованим переліком?
- Як вам вдалося домовитись?
- Чи важко було досягти згоди?

Вправа “Інтерв’ю”.

Мета: проаналізувати, чи вдалося змалювати психологічний портрет товариша.

Пари протягом 10 хвилин інтерв’юють одне одного.

Проективний малюнок “Наша група”

Мета: досягти взаєморозуміння.

На загальному плакаті намалюйте свою групу. Обговоріть малюнок. Які почуття він викликає? Яким чином розподілені між собою члени групи?

Узагальнення. *Визначити, які чинники сприяють досягненню згоди в групі; як зробити групу людей колективом. Змодельуйте вашу ситуацію.*

Практичне заняття 10. Технологія роботи з різними категоріями клієнтів

Вправа “Ігри в дискримінацію”

Хід заняття.

Виконувати вправу потрібно, працюючи в групі. Згадайте, що ви пам'ятаєте про дискримінацію (виключення людей на підставі упередженого ставлення до людини).

Ознайомтеся з правилами гри в дискримінацію (якими критеріями група керується, яку групу виключають, як спрацьовує виключення). Наприклад.

а) 8–10 чоловік утворюють замкнене коло, стоять пліч-о-пліч, і тримаються за руки. Один учасник гри має у розпорядженні одну хвилину, щоб увірватися в середину кола. Якщо він вривається, значить група має ще одного нового члена команди. Дайте кожному можливість по чергово бути аутсайдером.

Запитайте: “Як ти себе відчуваєш, коли є членом групи? Як ти себе відчуваєш, коли ти виключений із групи? Як ти себе відчуваєш, коли намагаєшся проникнути в середину групи і цього не вдається зробити?”

б) Розділіть групу на підгрупи за певним критерієм: кольором волосся, очей, статтю або чим-небудь іншим, скажімо, зеленими пов'язками на руках. Довільно призначте одну групу панівною. Панівна група має особливі привілеї, для іншої привілеї не визнаються. Запитайте: “Як ви себе відчуваєте, коли вважаєтеся панівними? Як ви себе відчуваєте, коли вважаєтеся аутсайдерами?”

Дискусія.

- Чи хтось із вас коли-небудь зазнавав дискримінації? Як це відбувалось? Як ви себе поводити?
- Як упередження і дискримінація впливають на конфлікт?

Рекомендації.

Проводьте ігри в дискримінацію виважено, оскільки вони провокують таку емоцію, як тривога.

Узагальнення. Обґрунтуйте поняття “дискримінація”, “аутсайдер”. Дайте аналіз кільком ситуаціям (на вибір), які ваші рекомендовані дії щодо оптимального реагування на цю ситуацію.

Практичне заняття 11. Технологія роботи соціального педагога з різними типами сімей

“Сімейна скульптура”

Мета: дати можливість співвіднести рольову позицію із реальною ситуацією в житті.

Учасники створюють скульптуру. Кожен обирає для себе відповідну позицію.

Обговорення. Визначити місце у сім’ї кожного, а також зв’язки між її членами.

ПОЗААУДИТОРНА САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Позааудиторна самостійна робота студентів — це обов’язкова форма роботи студентів, яка формує самостійність, посилює творчі можливості студентів, дає змогу розвивати креативне мислення, творчі здібності. Вона сприяє формуванню у студентів різних компетенцій: інформаційної, інтелектуальної, комунікативної, соціальної, полікультурної тощо. Ця форма роботи оцінюється з урахуванням різних критеріїв, у тому числі — самостійність пошуку; креативність; критичність; творчі надбання.

Контрольні роботи

Контрольна робота виконується за програмою курсу. Її мета — закріплення умінь та навичок, здобутих під час опрацювання лекційних матеріалів, у роботі на семінарських та практичних заняттях. Обсяг контрольної роботи — приблизно 10–20 сторінок. У ній розкриваються питання з основних розділів курсу, наведених у методичних вказівках.

Контрольна робота виконується на підшитих листах формату А4 (210 x 297 мм). На титульному листі вказують назву, дисципліну, курс, шифр групи, прізвище, ім’я і по батькові. На другій сторінці — тему завдання, яку розбивають на окремі пункти. У кожному пункті, який розкривається у тексті контрольної роботи повинен бути відображений основний зміст питання, матеріал викладається стисло. Бажано застосовувати наочність (схеми, графіки). У кінці роботи — обов’язково висновок, список літератури, оформлений відповідно до додатку 3, ставлять дату і особистий підпис виконавця. Для позначок рецензента залишають поля.

Здають контрольну роботу за модулем, кожна орієнтована на певний рівень знань.

Критерії, за якими роботу не буде зараховано:

- немає 60 % правильних відповідей;
- здана несвоєчасно;
- виконана неакуратно.

Незараховану контрольну роботу повертають студенту на доопрацювання, він повинен врахувати зауваження викладача і здати обидва варіанти робіт у визначений термін.

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Історія розвитку соціальної роботи.
2. Розвиток соціальної роботи в Україні.
3. Історія благодійної діяльності в Україні.
4. Розвиток соціальної роботи за рубежом.
5. Історичні етапи розвитку соціальної допомоги.
6. Церква як провідний інститут благодійництва.
7. Порівняльна характеристика американської та європейської моделей соціальної роботи.
8. Теоретичне та практичне значення соціальної роботи в житті сучасного суспільства.
9. Методи, завдання, функції соціальної педагогіки та соціальної роботи.
10. Принципи та методи соціальної педагогіки та соціальної роботи.
11. Соціальна педагогіка та соціальна робота в структурі соціально-гуманітарних наук.
12. Сучасні проблеми соціального виховання.
13. Методологічні підходи до розуміння цілісного процесу соціалізації, виховання і розвитку особистості.
14. Професійна компетентність соціального педагога.
15. Система цільових орієнтацій соціальної роботи.
16. Загальні професійні функції соціальних працівників.
17. Ціннісна позиція соціального працівника.
18. Етична природа ціннісних орієнтацій соціальної роботи.
19. Етичний кодекс соціального працівника.
20. Основні стратегії втручання у соціальній роботі, їх характеристика.
21. Система соціальної допомоги в Україні.

22. Основні види та напрями соціальної роботи.
23. Особливості технологій соціальної роботи.
24. Зміст і принципи індивідуальної соціальної роботи.
25. Мета, зміст і види соціальної роботи з групою.
26. Основні етапи становлення соціальної роботи в общині.
27. Вікові та індивідуальні особливості дітей основних вікових періодів.
28. Вікові та індивідуальні особливості дорослих людей.
29. Основні тестові методики виявлення характерологічних особливостей та темпераменту людей.
30. Завдання соціально-педагогічних технологій.
31. Зміст психолого-педагогічного консультування, його функції та види.
32. Причини, типи та шляхи усунення педагогічних конфліктів.
33. Специфіка ігрової діяльності в системі соціально-педагогічної роботи.
34. Гра як засіб організації повноцінного дозвілля, запобігання асоціальної поведінки дітей і підлітків.
35. Класифікація ігор та технологія ігрової діяльності.
36. Поняття тренінгу, його використання для підготовки практичних робітників.
37. Психолого-педагогічні умови організації тренінгів і практикумів.
38. Мета соціальної роботи з різними категоріями клієнтів.
39. Взаємодоповнення різних форм та методів роботи з клієнтами.
40. Напрями соціально-педагогічної роботи з дітьми-інвалідами.
41. Мета і завдання патронажу.
42. Технологія роботи з дітьми-сиротами у прийомній сім'ї.
43. Технологія соціально-педагогічної роботи з сім'єю.
44. Технологія діяльності соціального працівника щодо профілактики адиктивної поведінки дітей та молоді.
45. Вимоги до професійного використання антинаркотичної пропаганди.
46. Профілактика алкоголізму, наркоманії, токсикоманії.
47. Зміст, методи та форми роботи з дітьми-девіантами в різних типах навчально-виховних закладів.
48. Особливості побудови соціально-педагогічної діяльності у різних типах закладів освіти.
49. Соціальна робота з обдарованою дитиною.
50. Волонтерство в соціально-педагогічній роботі.

51. Основні напрями діяльності соціального педагога в дитячих, юнацьких і молодіжних організаціях.
52. Психолого-педагогічні передумови розвитку творчої особистості.
53. Основні напрями та особливості діяльності соціального педагога у роботі з людьми, що мають функціональні обмеження.
54. Основні напрями та особливості діяльності соціального педагога у роботі з клієнтами зрілого віку.

Реферат як форма організації самостійної роботи студента

Реферат — це одна з форм організації навчально-дослідницької діяльності студента. Його призначення — розвиток пізнавальної самостійності студента, умінь самому набувати, поглиблювати, творчо переробляти і осмислювати професійно значущі знання. Крім того, це ще і форми контролю рівня професійної підготовки студентів, тому ці роботи виконуються з дотриманням єдиних вимог і правил. Вони виконуються у позанавчальний час і в терміни, встановлені викладачем. На написання реферату відводиться не менше місяця, починаючи із дня вибору і затвердження теми.

Обсяг виконуваної роботи визначається кількістю сторінок машинописного тексту. Нормативні об'єми: не менше 8–10 сторінок.

Реферування використовується при підготовці до практичних і семінарських занять, до заліків та іспитів, а також як контрольна робота студента, який за певних причин відстав у процесі засвоєння навчальної дисципліни.

Реферат пишуть в одному екземплярі і після перевірки повертають виконавцю.

Реферат — це письмова робота, де стисло викладено дослідження проблеми на основі вивчення і переробки теоретичного або емпіричного матеріалу.

Реферування призначене для освоєння прийомів, методів і засобів роботи з джерелами пізнання конкретної дисципліни. У рефераті не переказується зміст джерел, що вивчаються, а здійснюється їх аналіз, узагальнення, переструктурування, систематизація тощо.

Реферативна робота може виконуватися як на матеріалі теорії, так і на основі вивчення досвіду практичної діяльності. Іноді для написання буває досить вивчити і глибоко проаналізувати одне теоретичне джерело або описати досвід успішного застосування певного методу навчання конкретним викладачем.

Послідовне і якісне виконання реферату як форми навчально-дослідницької діяльності студента забезпечить формування методологічної, психологічної, педагогічної, організаційної і дослідницької культури як основи професійної компетентності.

Структура реферату:

- Вступ.
- Основна частина.
- Висновок.
- Список літератури.
- Додатки.

Вступ

Вступ — це модель дослідження. Тут подається весь науковий апарат, яким керується дослідник, виконуючи пошукову роботу. На його основі науковий керівник аналізує якість виконання реферату чи іншої наукової роботи і оцінює, наскільки глибоко усвідомлена і розкрита актуальність теми, чи досягнута поставлена мета, чи правильно підбрані методи дослідження, чи грамотно вони використані.

Вступ стверджує актуальність дослідження, містить опис наукового апарату залежно від типу роботи, мети реферування і методів дослідження. За обсягом — це приблизно 1/10 від усієї роботи (змістовної частини реферату, курсової або дипломної роботи).

Пам'ятка студенту

Як написати вступ до реферату

1. Визначте вид роботи, його основну мету.
2. Сформулюйте актуальність обраної теми.
3. Визначте мету реферування.
4. Правильно оберіть методи дослідження.

Основна частина реферату

Основна частина — це умовна назва опису всього дослідження, будується на основі спроектованого наукового апарату. Тут все повинно бути підпорядковано досягненню поставленої мети щодо перетворенню предмета дослідження обраними вами методами. Для написання основної частини складається план тексту як перелік основних положень, які належить розкрити. План — це назви тих опорних параграфів, які визначаються. Кількість таких параграфів залежить від матеріалу, характеру тексту, особливостей навчальної дисципліни. Необхідно досягти відповідності за обсягом і ступенем складності. Назви (заголовки) параграфів не можуть повторюватися і дублювати

тему, вони повинні бути змістовними, відображати ідеї, що розкриваються в них. Їх призначення — спрямовувати увагу на конкретну ідею, конкретний матеріал.

Побудова основної частини реферату залежить від його обсягу, специфіки, змісту і поставленої мети. Найчастіше реферат не має глав, а тільки параграфи, які не діляться на підпараграфи. Іноді взагалі ніякого ділення на частини немає, а виконується цілісною роботою з внутрішньою логікою викладу змісту. У виділених у рефераті параграфах немає загального заголовка, таким для них є тема реферату, зафіксована на титулі.

Пам'ятка студенту

Як написати основну частину реферату

1. Напишіть основний зміст роботи: дайте назви параграфам відповідно до типу роботи.
2. Визначте джерела інформації та способи їх пошуку.
3. Опрацюйте джерела і зробіть виписки, закладки у книжці, напишіть тези.
4. Дайте визначення основних понять.
5. Зробіть критичний огляд вивченої літератури з посиланнями на список літератури.
6. Виконайте практичну частину дослідження та опишіть її.
7. Використовуйте графіки, схеми, таблиці.
8. Дотримуйтесь наукової лексики.

Висновки

Кожне дослідження має висновки — епілог роботи, її завершальну частину, завдання якого показати, що мета, поставлена в дослідженні, досягнута, а гіпотеза доведена.

Існують різні види висновків: резюме; висновки; висновок.

Резюме — це короткий опис виконаної роботи, що виконується як перелік зробленого і висновків за главами. Найчастіше використовується при реферуванні.

Висновки — нові думки, а точніше висновки, зроблені на теоретичному або емпіричному матеріалі.

Висновок — це комплексна форма завершення дослідження, що включає і резюме, і висновки.

У висновках повинна бути оцінка теоретичної і практичної значущості роботи.

Вибір виду висновку залежить від таких аспектів, як:

- складність роботи: для реферату буває досить резюме, для курсової — висновків, а для дипломної — висновки;
- характер змісту роботи, тобто від того, які методи роботи були використані; чим складніше методи, тим доцільніше вибір висновків і навіть висновку;
- володіння автором технологією виконання цих видів завершення свого дослідження

Пам'ятка студенту

Якими повинні бути висновки чи резюме до реферату

1. Твердження про досягнення мети дослідження з короткими підтвердженнями.
2. Резюме як найкоротший огляд виконаної роботи.
3. Нові положення (ідеї, думки, оцінки).
4. Встановлення практичної значущості виконаного.

За стилем написання резюме чи висновки повинні бути лаконічними, чіткими, логічними, доказовими, переконливими. Треба пам'ятати про особливу увагу перевіряючого до вступу і висновків. Обсяг визначається характером роботи, не більше 1/10 частини всього тексту.

Список літератури.

Списком літератури завершується опис дослідження. Часто його називають бібліографією, але це не коректно. Список пишуть за висновками з нової сторінки. Кількість найменувань літератури, внесеної в список, залежить від форми дослідницької роботи. Норматив для реферату не менше 5 назв. Література, що вносять у список — це опубліковані теоретичні джерела, нормативно-правові документи, а також архівні матеріали. Згадується не тільки цитована література, але і прочитана, така, що безпосередньо стосується досліджуваної теми. Всі вказані в тексті автори і їх роботи повинні бути відмічені в цьому списку, зрозуміло, і процитовані праці.

До списку літератури треба дописати роботи, присвячені дослідженню вашої теми, які виконали працюючі у вашому вузі педагоги, психологи, соціологи, історики, філософи та інші фахівці.

Список літератури подається за алфавітним порядком, за першою літерою прізвища автора роботи, найменування документа або колективної праці, у якій немає точно певного авторства. Кожній роботі привласнюється свій порядковий номер, за яким виконують поси-

лання в тексті роботи при цитуванні. Окрім імені автора і назви роботи, вказують вихідні дані: місце видання, найменування видавництва або організації, що видала рік видання, кількість сторінок у тексті.

Пам'ятка студенту

Як скласти список літератури

1. Протягом роботи над темою робіть бібліографічний опис джерел, з якими працюєте.
2. У список подавайте не тільки цитовану літературу, але і прочитану, що безпосередньо стосується досліджуваної теми.
3. Всі вказані і процитовані в тексті автори і їх роботи повинні бути у списку.
4. Список літератури оформлюють за алфавітним порядком.
5. Прослідкуйте за правильністю бібліографічного опису джерел.
6. Зробіть посилання у роботі відповідно до списку літератури.

Додатки.

Додаток — цей матеріал уточнює, ілюструє, підтверджує окремі положення дослідження і не належить до тексту основної частини, має доповнююче значення. Додаток, як правило, притаманний дипломним роботам, зрідка рефератам і курсовим, його зміст визначається задумом дослідника.

Види додатків різноманітні: копії планів і програм; фотографії; тексти тестів і опитувальників; зразки дитячих малюнків і творів; приклади уроків; звіти; рапорти; документи або виписки з них; статути; положення тощо.

Переважно додатків буває не менше двох. У них фіксують лише ті матеріали, на які посилаються в основному тексті. Зв'язок цих частин роботи обов'язковий. Кожному додатку привласнений свій номер, що поміщається в кінці роботи з продовженням загальної нумерації сторінок. Кожен додаток подається окремо.

У додаток не виносяться статистичні таблиці, діаграми експериментів — вони входять безпосередньо в текст.

Матеріал додатку не враховується в обсязі роботи, вони не повинні перевищувати 1/3 всього тексту.

Пропонуємо теми рефератів, які може обирати студент у готовому вигляді чи адаптувати залежно від обраного виду роботи. Якщо це реферат, тему можна звузити, розглянути певний її аспект. Окремі запропоновані теми можна обирати для наукової роботи.

ОРІЄНТОВНІ ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Місце соціальної роботи в системі соціальних відносин і соціального пізнання.
2. Соціальна робота в Україні.
3. Соціальна робота у світі.
4. Сутність основних понять соціальної роботи.
5. Основні чинники становлення соціальної роботи як галузі знання.
6. Соціалізація як соціально-педагогічне явище.
7. Історія становлення категорії “соціалізація”.
8. Вікові етапи та механізми соціалізації.
9. Структура професійної діяльності соціального працівника.
10. Підходи до поняття “професійна компетентність”.
11. Ціннісна позиція соціального працівника.
12. Роль і значення ціннісних орієнтацій у професійній діяльності.
Етична природа ціннісних орієнтацій соціальної роботи.
13. Етичний кодекс соціального працівника.
14. Базові професійні цінності соціального працівника.
15. Система професійних знань у соціальній роботі.
16. Професійні уміння та навички соціальних працівників.
17. Основні стратегії втручання у соціальній роботі.
18. Система соціальної допомоги в Україні.
19. Основні цілі і функції соціальної роботи.
20. Змістовний аспект соціальної роботи.
21. Роль і значення ціннісних орієнтацій у професійній діяльності.
22. Етичний кодекс соціального працівника, його значення у соціальній роботі.
23. Система професійних знань у соціальній роботі.
24. Професійні уміння та навички соціальних працівників.
25. Зміст взаємодії соціального працівника і клієнта.
26. Основні види та напрями соціальної роботи.
27. Поняття “технологія соціально-педагогічної роботи”.
28. Види технологій соціально-педагогічної роботи.
29. Завдання соціально-педагогічних технологій.
30. Технологія психолого-педагогічного консультування.
31. Причини, типи та шляхи усунення педагогічних конфліктів.
32. Технологія використання ігрових технік у соціально-педагогічній роботі.

33. Специфіка ігрової діяльності в системі соціально-педагогічної роботи.
34. Класифікація ігор, технологія ігрової діяльності.
35. Психолого-педагогічні умови організації гри у процесі соціально-педагогічної діяльності.
36. Поняття соціально-педагогічного тренінгу, його використання для підготовки практичних робітників.
37. Специфіка проведення тренінгів у підготовці соціально-педагогічних працівників.
38. Зміст і принципи індивідуальної соціальної роботи.
39. Огляд різних моделей соціальної роботи.
40. Зміст і види соціальної роботи з групою.
41. Основні етапи становлення соціальної роботи в общині.
42. Характеристика основних категорій клієнтів.
43. Мета соціальної роботи з різними категоріями клієнтів.
44. Значення індивідуального підходу у роботі.
45. Врахування вікових та індивідуальних особливостей людей.
46. Характеристика основних тестових методик виявлення характерологічних особливостей та темпераменту людей.
47. Тестування людей з девіантною поведінкою.
48. Характеристика життєвих сценаріїв людини.
49. Тренінги та практикуми з різних напрямів роботи.
50. Технологія соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю з особливими потребами.
51. Соціально-педагогічні функції як спосіб оптимізації процесу соціалізації дітей та молоді з особливими потребами.
52. Напрями соціально-педагогічної роботи з дітьми-інвалідами.
53. Мета і завдання патронажу.
54. Технологія роботи з дітьми-сиротами у прийомній сім'ї.
55. Професійні функції соціального педагога при соціальному супроводі прийомної сім'ї.
56. Технологія роботи соціального педагога з різними типами сімей
57. Особливості виховного впливу сім'ї залежно від її типу та стилю сімейних стосунків на різних етапах розвитку особистості.
58. Техніка соціальної сімейної терапії.
59. Зміст, форми й методи роботи соціальних служб для молоді з молоддю сім'єю.
60. Особливості роботи соціального педагога з різними типами сімей: неповною, багатодітною, асоціальною тощо.

61. Технологія діяльності соціального педагога щодо профілактики адиктивної поведінки дітей та молоді.
62. Вимоги до професійного використання антинаркогенної пропаганди.
63. Зміст формування позитивної життєстійкості особистості.
64. Профілактика алкоголізму, наркоманії, токсикоманії.
65. Робота соціальних служб для молоді з “дітьми вулиці” та важковиховуваними підлітками.
66. Соціально-педагогічна діяльність у дитячих садках.
67. Індивідуальна і колективна соціально-педагогічна діяльність у вищих закладах освіти.
68. Особливості побудови соціально-педагогічної діяльності позашкільних закладах освіти та виховання.
69. Соціально-педагогічна робота в інтернатах, дитячих будинках, виховних колоніях для неповнолітніх.
70. Соціально-педагогічна робота в загальноосвітньому навчальному закладі.
71. Соціальна робота з обдарованою дитиною.
72. Волонтерство в соціально-педагогічній роботі.
73. Технологія соціально-педагогічної роботи з дитячими, юнацькими, молодіжними організаціями України.
74. Технологія соціально-педагогічної роботи, спрямована на творчий розвиток особистості.
75. Основні напрями та особливості діяльності соціального педагога у роботі з людьми, що мають функціональні обмеження.
76. Основні напрями та особливості діяльності соціального педагога у роботі з клієнтами зрілого віку.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

I. Дайте визначення понять.

Завдання за модулем I

1. Соціалізація особистості — це...
2. Соціальна робота — це...
3. Соціальний добробут — це...
4. Соціальна допомога — це...
5. Соціальний захист — це...
6. Соціальне управління — це...
7. Взаємодія — це...
8. Конфлікт — це...

За модулем II

1. Технологія соціальної роботи — це...
2. Схарактеризуйте основні технології соціальної роботи.

II. *Визначте за опитувальником Айзенка темперамент товариша. Дайте йому рекомендації для його подальшої професійної діяльності.*

III. *Підберіть відповідний опитувальник і визначте, як часто виникають ситуації конфлікту у вас у групі. Дайте рекомендації щодо їх запобігання.*

IV. *Підберіть ігрові вправи, які допоможуть реалізувати різні технології соціальної роботи.*

V. *Змодельуйте ситуацію роботи з певною категорією людей. Яку стратегію поведінки ви оберете? Опишіть ваш план дій.*

КОНТРОЛЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Ефективність виконання студентами завдань із самостійної роботи контролюється:

- під час лекцій — контроль знань та вмінь, засвоєних у розрізі інших курсів;
- під час проведення практичних і семінарських занять — перевірка рівня підготовленості до виконання конкретної роботи здійснюється з метою оцінювання результатів навчання на певному освітньому (кваліфікаційному) рівні або на окремих його завершених етапах.

Оцінка рефератів та контрольних робіт здійснюється за системою оцінювання навчального закладу.

Реферати захищають студенти у формі публічного виступу і презентації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Аникеева Н. П.* Воспитание игрой: Книга для учителя. — М.: Просвещение, 1987.
2. *Афанасьева Т. М.* Сім'я: Навч. посіб. — К.: Рад. шк., 1986. — 208 с.
3. *Баранов С. Я.* Педагогіка / С. П. Баранов, Л. Р. Болотина, В. А. Сластенин; Под ред. С. П. Баранова, В. А. Сластенина: Учеб. пособие. — 2-е изд., доп. — М.: Просвещение, 1986. — 336 с.
4. *Безпалько О. В.* Соціальна педагогіка в схемах і таблицях: Навч. посіб. — К.: Центр навч. літ., 2003. — 134 с.
5. *Битенский В. С.* Наркомания у подростков. — К.: Здоровье, 1989.
6. *Бочарова В. Т.* Педагогіка соціальної роботи. — М.: Агрус, 1994.
7. *Бочарова В. Т.* Социальная работа: знакомство с профессией. — М., 1994.
8. *Василькова Ю. В., Василькова Т. А.* Социальная педагогіка. Курс лекцій: Учеб. пособие для студ. пед. вузов и колледжей. — М.: Издат. центр “Академия”, 1999. — 440 с.
9. *Василькова Ю. В.* Методика работы социального педагога. — М., 2001. — 160 с.
10. *Вайнола Р. Х., Папська А. Й.* та ін. Волонтерський рух в Україні: тенденції розвитку. — К.: Академпрес, 1999.
11. *Воспитание детей в игре* / А. К. Бондаренко, А. Й. Матусик. — М.: Просвещение, 1983.
12. *Голованова Т. П., Гапон Ю. П.* Волонтерство в соціальній роботі як феномен цивілізованого суспільства. — Запоріжжя, 1996.
13. *Горячев М. Д.* Социальная педагогіка и социальная работа за рубежом. — Самара, 1998.
14. *Діяльність центрів соціальних служб для молоді України.* — К.: Академпрес, 1999.
15. Закон України “Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні”.
16. *Зимняя И. А.* Социальная работа как профессиональная деятельность // Социальная работа. — 1992. — Вып. 2. — 15 с.
17. *Євтух М. Б., Сердюк О.* Соціальна педагогіка. — К.: МАУП, 2002.
18. *Кзубовська І. В., Керецман В. Ю., Товканець Г. В.* Роль соціально-психологічної служби в роботі з сім'єю. — Ужгород, 1996.
19. *Кобзар Б. С., Петухов Е. І.* Запобігання відхиленням у поведінці школярів. — К.: Вища шк., 1992.

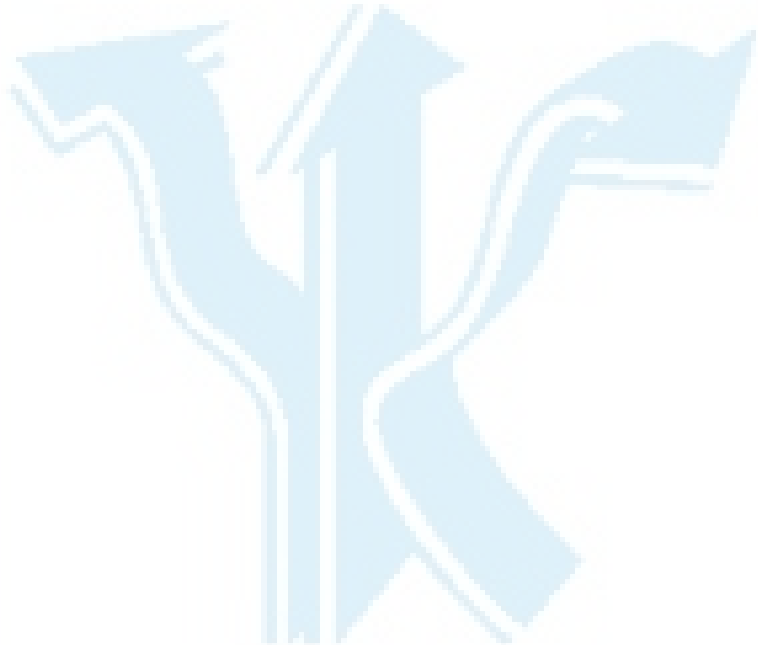
20. Коваль Л. Г., Зверева І. Д. Соціальна педагогіка. — К.: ІЗМН, 1997.
21. Ковчина І. М. Підготовка соціального педагога до професійної діяльності // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. — 2004. — № 2. — С. 25–39.
22. Козлов А. А. Социальная работа за рубежом. Состояние тенденции, перспективы. — М., 1998.
23. Козлов А. А., Иванова Т. Б. Практикум социального работника. — М., 2001.
24. Краснова Н. П., Марченко Л. П. Методика роботи соціального педагога. — Луганськ, 2001. — 112 с.
25. Левин Б. М., Левин М. Б. Наркомания и наркоманы: Книга для учителя. — М.: Просвещение, 1991.
26. Максимова Н. Ю. Воспитательная работа с социально дезадаптированными школьниками: Метод. реком. — К.: АПН України, 1997.
27. Медведева Г. П. Этика социальной работы. — М., 1999.
28. Мустаева Ф. А. Основы социальной педагогики: Учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Акад. проект, 2001. — 416 с.
29. Никитин В. А. Начала социальной педагогики: Учеб. пособие. — М.: Флинта, 1998.
30. Немежанская Е. А. Это волшебное слово “игра”: Сборник. — К.: Молодь, 1978.
31. Петровский А. В. Дети и тактика семейного воспитания. — М.: Знание, 1981.
32. Педагогічна профілактика девіантної поведінки неповнолітніх: Орієнтов. прогн. для педагог. навч. закл. України /В. М. Оржехівська. — К.: ІЗМН, 1996.
33. Педагогическая диагностика в школе / Под ред. Кочетова. — Минск: Вышайш. шк., 1997.
34. Психологические аспекты профилактики алкоголизма и наркомании среди подростков: Метод. пособие. — К.: ИСНО, 1995.
35. Положення про позашкільний навчально-виховний заклад // Законодавство України про середню освіту: Бюл. законодавства і юрид. практики України. — 1999. — № 9.
36. Рыбакова М. М. Конфликт и взаимодействие в педагогическом процессе. — М., 1991.

37. *Сейко Н. А.* Соціальна педагогіка: Метод. посіб. — Житомир, 2002. — 260 с.
38. *Словарь-справочник по социальной работе* / Под ред. Е. И. Холостовой. — М., 2000.
39. *Словник-довідник для соціальних працівників та соціальних педагогів* / О. В. Безпалько та ін. (укл.); А. Й. Капська та ін. (ред.); Укр. ДЦССМ. — К., 2000. — 260 с.
40. *Соціальна педагогіка: Навч. посіб.* / А. Й. Капська, Л. І. Міщик та ін. — К.: ДЦССМ, 2000. — 264 с.
41. *Социальная работа* / Под ред. В. И. Курбатова. — Ростов н/Д., 1999.
42. *Соціальна робота як професія (аналітичний огляд)* // Соціологічні дослідження. — 1993.
43. *Теория и методика социальной работы* / Под ред. В. И. Жукова. М.: Союз, 1994.
44. *Теория и методология социальной работы* / Под ред. С. И. Григорьева. — М.: Наука, 1994.
45. *Теория социальной работы* / Под ред. Е. И. Холостовой. — М.: Юрист, 1998.
46. *Технології соціально-педагогічної роботи* / За заг. ред. А. Й. Капської. — Навч. посіб. — К.: УДЦССМ, 2000. — 372 с.
47. *Теория социальной работы: Учебник* / Под ред. Е. И. Холостовой. — М., 1998.
48. *Фирсов М. В., Студенова Е. Г.* Теория социальной работы. — М., 2000. — 432 с.
49. *Холостова Е. И.* Практикум по социальной работе. — М., 2008.

Додаткова

1. *Авдеенко А. П.* Інтенсифікація навчального процесу та організація самостійної роботи студентів / А. П. Авдеенко, Л. В. Дементій, О. Є. Поляков // Проблеми освіти. — 2001. — Вип. 24. — С. 108–111.
2. *Золотарева Т. Ф., Минигалиева М. Р.* Основы психологической самопомощи социального работника. — М., 2001.
3. *История социальной педагогики: Хрестоматия: Учеб. пособие* / Под ред. М. А. Галагузовой. — М.: ВЛАДОС, 2000. — 544 с.
4. *Основы социальной работы* / Под ред. П. Д. Павленка. — М.: Инфра-М, 1997.

5. *Психология социальной работы* / Под ред. М. А. Гулиной. — СПб.: Питер, 2002.
6. *Словарь по социальной педагогике* / Под ред. Л. В. Мардахаева. — М.: Академия, 2002.
7. *Справочное пособие по социальной работе*. — М.: Юрист, 1997.
8. *Энциклопедия социальной работы*: В 3 т.: Пер. с англ. — М.: Центр общечелов. ценностей, 1993 — 1994.

МАУП

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Аудиторна самостійна робота.....	6
Самостійна робота над матеріалами лекцій.....	6
Семінарські заняття.....	8
Теми семінарських занять.....	9
Теми практичних занять.....	19
Позааудиторна самостійна робота студентів.....	30
Теми контрольних робіт.....	31
Орієнтовні теми рефератів.....	38
Завдання для самостійної роботи.....	40
Контроль самостійної роботи студентів.....	41
Список літератури.....	42

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *С. М. Толкачова*
Комп'ютерне верстання *А. А. Кучерук*

Зам. № ВКЦ-4096

Формат 60×84/16. Папір офсетний.
Друк ротативний трафаретний.

Наклад 30 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»

03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. XX

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*